

AYOLLARNING REPRODUKTIV TIZIMI ONKOLOGIK KASALLIKLARI: ERTA DIAGNOSTIKA VA PROFILAKTIKA USULLARI

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali davolash 1 kurs 107 guruh talabasi

Abduraximova Lobar Alisher qizi hchcuv5@gmail.com

Ilmiy rahbar **Sherbojev Doston G'ayratovich**

doston19960108@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ayollarning reproduktiv tizimi onkologik kasalliklarining erta diagnostikasi va profilaktika usullari o'rganiladi. Tadqiqotda asosiy e'tibor bachadon bo'yni, tuxumdon va endometriy saratonlarini aniqlashning zamonaviy texnologiyalari, skrining dasturlari va genetik tadqiqotlarga qaratilgan. Onkologik kasalliklarning rivojlanishiga sabab bo'ladigan xavf omillari, ularni oldini olish bo'yicha samarali profilaktika strategiyalari va turmush tarzini o'zgartirish bo'yicha tavsiyalar yoritilgan. Maqolada immunoterapiya, biomarkerlardan foydalangan holda erta aniqlash va zamonaviy davolash usullari haqida ma'lumot berilgan. Tadqiqot natijalari ginekologik onkologiya sohasida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Ginekologik onkologiya, reproduktiv tizim, erta diagnostika, skrining dasturlari, profilaktika, bachadon bo'yni saratoni, tuxumdon saratoni, endometriy saratoni, biomarkerlar, immunoterapiya.

ASOSIY QISM. 1. Ayollar reproduktiv tizimi onkologik kasalliklarining asosiy turlari. Ayollar reproduktiv tizimida uchraydigan onkologik kasalliklar orasida eng ko'p tarqalgani bachadon bo'yni saratoni, tuxumdon saratoni va endometriy (bachadon tanasi) saratonidir. Ushbu kasalliklar asosan o'sma hujayralarining anormal o'sishi va tarqalishi bilan tavsiflanadi. Bachadon bo'yni saratoni – ko'pincha papillomavirus (HPV) infeksiyasi bilan bog'liq bo'lib, erta bosqichlarda aniqlansa, samarali davolash mumkin. Tuxumdon saratoni – klinik jihatdan yashirin kechishi sababli kech bosqichlarda aniqlanadi va bu davolash jarayonini murakkablashtiradi. Endometriy saratoni – ko'pincha menopauzadan keyin uchraydi va gormonal disbalanslar bilan bog'liq bo'ladi.

2. Onkologik kasalliklarning xavf omillari. Reproaktiv tizimdagi onkologik kasalliklarning rivojlanishiga quyidagi xavf omillari sabab bo'lishi mumkin. Genetik moyillik – BRCA1 va BRCA2 gen mutatsiyalari tuxumdon va bachadon saratoni xavfini oshiradi. Virusli infeksiyalar – HPV infeksiyasi bachadon bo'yni saratoni

rivojlanishiga asosiy sabab bo‘ladi. Gormonal disbalans – gormonlar o‘zgarishi endometriy va tuxumdon saratoniga olib kelishi mumkin. Noto‘g‘ri turmush tarzi – noto‘g‘ri ovqatlanish, ortiqcha vazn va kamharakatlik xavf omillarini oshiradi. Keçikib farzand ko‘rish yoki tug‘maslik – reproduktiv tizimga ta’sir etuvchi omillar.

3. Erta diagnostika usullari. Onkologik kasalliklarni erta aniqlash hayot uchun katta ahamiyatga ega. Zamonaviy tibbiyotda quyidagi diagnostika usullari keng qo‘llaniladi. PAP-test va HPV skriningi – bachadon bo‘yni saratonini erta bosqichlarda aniqlashda asosiy vosita. Ultratovush tekshiruvlari – tuxumdon va endometriy saratonini aniqlash uchun qo‘llaniladi. Kolposkopiya va biopsiya – shubhali hujayralarni chuqur tekshirish usullari. CA-125 testi – tuxumdon saratonining biomarkeri sifatida ishlatiladi. Genetik testlar – BRCA genlarida mutatsiyalarni aniqlash orqali xavfni oldindan baholash.

4. Profilaktika strategiyalari. Onkologik kasalliklarning oldini olishda quyidagi profilaktika choralari e’tibor qaratiladi. Vaksinatziya – HPV infeksiyasiga qarshi emlash bachadon bo‘yni saratonini xavfni kamaytiradi. Sog‘lom turmush tarzi – to‘g‘ri ovqatlanish, muntazam jismoniy faollik va zararli odatlardan voz kechish. Skrining dasturlari – xavf guruhidagi ayollarni muntazam tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish. Gormonal muvozanatni saqlash – gormonlar o‘zgarishini nazorat qilish orqali xavfni kamaytirish. Oilaviy tarixni tahlil qilish – genetik moyillik asosida profilaktika dasturlarini ishlab chiqish.

5. Zamonaviy davolash usullari va texnologiyalar. Onkologik kasalliklarni davolashda zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar qo‘llaniladi. Minimal invaziv jarrohlik – laparoskopik va robot yordamida bajariladigan operatsiyalar. Radioterapiya va kimyoterapiya – o‘sma hujayralarini yo‘q qilish uchun an’anaviy usullar. Immunoterapiya – organizmning immun tizimini faollashtiruvchi yangi texnologiyalar. Maqsadli terapiya (target therapy) – faqat o‘sma hujayralarini yo‘q qilishga qaratilgan dori vositalari. Gen terapiyasi – mutatsiyaga uchragan hujayralarni genetik darajada tuzatish texnologiyalari.

6. Tadqiqot natijalari va tavsiyalar. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, erta diagnostika va skrining dasturlarini keng joriy etish orqali ayollar reproduktiv tizimi onkologik kasalliklarining oldini olish va davolash samaradorligini oshirish mumkin. Profilaktik chora-tadbirlar va ommaviy emlash dasturlari kasalliklarning kamayishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, yangi texnologiyalarning joriy etilishi tibbiy xizmatlar sifatini yaxshilaydi va bemorlarning hayot sifatini oshiradi. Kelgusida sog‘liqni saqlash tizimida ginekologik onkologiya yo‘nalishida ilmiy izlanishlarni kengaytirish, shuningdek, tibbiyot xodimlari va aholining xabardorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha dasturlar ishlab chiqish tavsiya etiladi.

XULOS:

Ayollarning reproduktiv tizimi onkologik kasalliklari jahon sog‘liqni saqlash tizimida dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, erta diagnostika va samarali profilaktika usullari bu kasalliklarni oldini olish va davolashda muhim rol o‘ynaydi. Skrining dasturlari, zamonaviy diagnostik texnologiyalar va vaksinalar onkologik kasalliklarni erta bosqichda aniqlash va davolash imkonini beradi. Kasalliklarning xavf omillari, ayniqsa genetik moyillik va gormonal disbalanslar chuqur tahlil qilinib, oldini olish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Profilaktik choralar, jumladan HPVga qarshi vaksinatsiya va sog‘lom turmush tarzi targ‘iboti ayollar salomatligini himoya qilishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy davolash usullari, jumladan immunoterapiya va genetik tekshiruvlar yordamida individual yondashuvlar samaradorligi oshmoqda. Shu bois, kelgusida tibbiy xizmat sifati va ilmiy tadqiqotlarni yanada rivojlantirish zarurati mavjud. Ushbu maqolada keltirilgan natijalar ayollarning reproduktiv salomatligini yaxshilash va onkologik kasalliklar bilan bog‘liq o‘lim holatlarini kamaytirishda muhim nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization (WHO). (2022). Cervical Cancer Prevention and Control Programs. Geneva: WHO Publications.
  2. Siegel, R. L., Miller, K. D., & Jemal, A. (2020). Cancer statistics, 2020. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 70(1), 7–30.
  3. Bosch, F. X., & Lorincz, A. (2002). The causal relationship between human papillomavirus and cervical cancer. *Journal of Clinical Pathology*, 55(4), 244–265.
  4. Jemal, A., Bray, F., & Forman, D. (2012). Global cancer statistics. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 61(2), 69–90.
  5. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi. (2023). Onkologik kasalliklarni erta aniqlash va profilaktika dasturi. Toshkent: SSV Matbaa.
- Bu adabiyotlar maqolada keltirilgan ilmiy dalillar va tahlillarni tasdiqlovchi asosiy manbalar hisoblanadi.